

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Hyperaspistes Diatribae Aduersus Seruum Arbitrium Martini Lutheri

Erasmus, Desiderius

Coloniæ, 1526

VD16 E 3030

30. Qu[a]eda[m] minori malo tolerari q[...] tolli, Neq[ue] i[n]uectu[m] his
r[at]ionib[us] eua[n]gelii[m], q[ui]b[us] Luth. restituere uult.

urn:nbn:de:hbz:466:1-34433

velit, & qd huic expediat) in laruā externā ruis, &
uulgus accusas, q̄ p̄dicatiōe liberæ cōfessionis &
satisfactiōis, pro sua malitia abuti in libertatem
carnis, Necessitate uero cōfitēdi (ut dicis) utcuq̄
cohibet, O p̄clara & egregia ratio. Hoccine ē the
ologiā docere? Animas ligare legib⁹, & (ut Eze
chiel dicit) mortificare, q̄ ligatæ nō sunt a deo? Sci
licet hac rōne nobis suscitās uniuersam tyrānidē
pōtificiarū legū, tanq̄ utilē & salutarē, q̄a & illis q̄
q̄ cohibet uulgi malitia, Sed nolo inuehi, quē ad
modū merē hic locus, Rē breuiter dicā, Bon⁹ the
ologus sic docet, Uulgus coercendū est externa ui
gladh, ubi male egerit, sicut Paulus docet Rom 13.
nō aut cōscientiæ eorū falsibus legibus irretiendē
sunt, ut peccatis diuexent, ubi peccata nō eē deus
uoluit, Solius em̄ dei p̄cepto cōscientiæ ligant, ut
media illa tyrānis pontificū, q̄ falso terret & occi
dit animas intus, & foris frustra fatigat corpus,
e medio prorsus tollatur, Quia & si foris cogit ad
cōfessionē aliaq̄ onera, tamen p̄ hęc animus nō
cohibet, sed magis exasperat ad odium dei & ho
minū, & frustra in externis excarnificat corp⁹, fas
cirq̄ meros hypocritas, ita ut legū eiusmodi tyrā
ni aliud non sint, q̄ lupi rapaces, fures & latrones
animarū, Et hos tu bonus animarū consul, nobis cō
mendas rursus, hoc est, autor es crudelissimorū as
nomicidarū, ut mundum hypocritis, deū blasphe
mantiibus & contemnētibus in corde repleant, ut
foris in modico coerceant, quasi alius modus co
ercendi non sit, qui nullos hypocritas facit, & sine
cōscientiarum perditione fit, ut dixi.

30 Hic allegas similitudines, q̄bus uis abūda
re &

re & apertissime uti uideri, Esse scilicet morbos, q̄ mi-
nore malo tolerant, q̄ tollant, ut lepra &c. Itē ad
dis exēplū Pauli, q̄ discreuerit inter ea, q̄ licent &
q̄ expediūt, Licet (ings) uerū dicere, uerū nō expe-
dit apud quosuis, nec quolibet tpe, nec quis mō.
Quam copiosus orator, n̄ ihil t̄m intelligēs quid lo-
quaris, In summa, sic agis causam hāc, quali res tibi
bi mecū eēt, de periculo pecuniæ reparabilis, aut
alterius cuiuspiā rei leuissimæ, cuius dispēdio, tan-
q̄ lōge melioris, q̄ sit externa illa pax, nō debeat ul-
lus adeo moueri, qn cædat, faciat, patiat, pro ioc-
co, ne sic tumultuari necesse sit mūdū. Plane igit̄
significas, pacē istā & tranquillitatē carnis tibi lōge
p̄statiore uideri q̄ fidē, q̄ cōscēt. ā. q̄ salutē, q̄ uerbū
dei, q̄ gloriā Chrī, q̄ deū ip̄m. Ideo dico tibi, atq̄
hoc sensib⁹ imis reponas oro, Mihi rē seriā & nes-
cessariā, æternāq̄ i hac cā peti, talē ac tantā, ut eā
assertā & defensam oporteat p̄ mortē q̄q̄, etiā si
mūdus tot⁹ nō solū cōflicari & tumultuari debeat
at, uerū etiā in unū caos ruere, & in nihilū redigi
Hæc si tū nō capis uel nō afficeris, tuā rem age &
sine illos capere & affici, quibus deus dedit.

¶ Necq̄ em̄ ego, dei gr̄a, tā stultus & insan⁹ sum
q̄ ob pecuniā, quē nec habeo nec cupio, aut ob glo-
riā, quā si uellē, nō possem in mūdo sic mihi īsenso
obtinere, aut ob uitam corporis, q̄ nullo momēto
mihi certa esse p̄t, tanto animo, tāta cōstantia, quā
tu peruicaciam uocas, p̄ tot pericula uitæ, p̄ tot
odia, per tot insidias, breuiter, per furias hoim &
dæmonū, hāc causam tā diu agere & sustinere uel-
lē. An tibi soli puras esse cor, quod istis tumultib⁹
cōmouetur? Nec nos saxei sum⁹, aut ex Marpesiis
cautib⁹.

cautibus nati, Sed qñ aliter fieri nō p̄t p̄eligim⁹ tē
porali tumultu collidi, hilares in gr̄a dei, ob uer
bū dei, inuictō & incorruptibili aīo asserendū, q̄
terno tumultu, sub ira dei, cruciatu intolerabili cō
teri, Ch̄s faxit, ut animus tuus talis nō sit, sicut op
to & spero, certe uerba tua sic sonāt, quasi cū Ep̄i
curo fabulas eē putes, uerbū dei & futurā uītā, dū
magisterio tuo nobis autor eē uis, ut gratia pon
tificū & principū uel pacis huius, certissimū v̄bū
dei pro loco intermittamus & cædamus, quo in
termisso, deū, fidē, salutē & oīa Christiana intermit
timus, q̄to rectius Ch̄s nos monet, ut potius totū
m̄dum contemnamus.

¶ Tu dicis uero talia, qđ nō legis uel nō obser
uas, hanc eē fortunā cōstantissimā uerbi dei, ut ob
ip̄m mundus tumultuet, Idq̄ palā asserit Christ⁹,
Nō ueni (inqt) pacē mittere, sed gladiū, Et in Lu
ca, Iḡ nē ueni mittere in terrā, Et Paulus. 1. Cor. 6.
In seditionibus, &c. Et propheta psal. 2. idē copio
se testat, asserens tumultuari gentes, fremere pos
pulos, insurgere reges, cōspirare principes aduer
sus dñm & aduersus Ch̄m eius, quasi dicat mul
tudo, altitudo, opes, potentia, sapiētia, iustitia &
quicqđ est sublime in m̄do, sese opponit uerbo
dei. Vide in Actis ap̄lorū, qđ accidat in m̄do, ob
unius Pauli (ut alios ap̄los taceā) uerbū, q̄ unus il
le & gentes & Iudæos cōmouet, seu ut ibidē ip̄s
met hostes dicūt, totū orbē cōturbat. Sub Elia tur
bat regnū Israel, ut rex Achab q̄rit, Quār⁹ tumul
tus fuit sub alijs prophetis: dū oēs occidunt uel la
pidant, Dū Israel ducit̄ captiuus in Assyrios, Item
dū Iuda in Babylonē, Hæccine pax fuit? Mundus
& deus

& deus eius, uerbū dei ueri ferre non p̄t, nec uult,
Deus uerus tacere, nec uult, nec p̄t, qđ iā illis duos
bus dñs bellātib⁹, nisi tumult⁹ fieret ī toto mūdo:

¶ Hos igit̄ tumultus uelle sedare, aliud nihil ē,
q̄ uelle v̄bū dei tollere & p̄hibere. Sermo em̄ dei
uenit mutaturus, & innouaturus orbē, q̄ties uenit,
At etiā gentiles scriptores testant̄, mutationes
regū, sine motu & tumultu, immo sine sanguine fi
eri nō posse. Ch̄rianorū iā est, hęc p̄senti aīo expe
ctare & ferre, sicut Ch̄s d̄t, Cū audieritis p̄lia &
rumores p̄liorū, nolite terreri, oportet primū hęc
fieri, sed nōdū statim finis. Et ego, nisi istos tumul
tus uiderē, uerbū dei in mūdo nō eē dicerē, Nunc
eū uideā, gaudeo ex aīo, & cōtēno, certissimus, qđ
Papę regnū cū suis adhærētibus ruiturū sit, nā hoc
inuasit potissimū sermo dei, q̄ nunc currit. Video
sane te, Mi Erasme, in multis libris queri de istis tu
multibus, de amissa pace & cōcordia, Deinde mul
ta conaris, ut medearis, bono (ut eqđē credo) aīo,
sed ridet medicas tuas ista podagra manus, hic
em̄ uere, qđ d̄cis, cōtra fluuiū nauigas, immo stis
pula incendiū restinguis. Desine q̄ri, desine medes
ri, tumultus ille diuinitus & ortus ē, & gerit̄, non
desiturus, donec ut lutū platearū reddat oēs aduer
sarios uerbi, Quanquā dolendum est, ut opus sit
te tantū Theologum, ista moneri quasi discipulū
qui aliorum magister esse debueras.

¶ Huc igit̄ tua p̄tinet gnome satis pulchra,
morbos quosdā minore malo tolerari q̄ tolli, qua
tu nō uteris apposite, Morbos tolerabiles minore
malo, dicitō, tumultus istos, motus, turbatiōes, se
ditiones, sectas, discordias, bella & si qua talia sūt
C gbus

quibus ppter uerbū dei totus concutit & collidit
orbis, hæc inquam minore malo, cum sint tēporas
lia, tolerant, q̄ ueteres & mali mores, q̄bus necesse
est, omēs animas perire, nisi uerbo dei mutarent, q̄
sublato, æterna bona, Deus Christus, spiritus tolle
rent. Quanto uero præstat, mundum amittere, q̄
Deum creatorem mundi, q̄ innumerabiles mūdōs
creare denuo potest, & infinitis mundis melior est.
Quæ enim comparatio temporalium ad æterna.
Hæc cigit lepra potius est ferēda temporalium ma
lor, q̄ ut trucidatis omnibus animabus æternali
terq̄ damnatis, mundus ab his tumultibus, illarū
sanguine & perditione, pacaret & curaret, cum una
anima totius mundi pretio redimi nequeat. Bellas
habes & egregias similitudines & gnomas, sed cum
in rebus sacris agis, pueriliter imo peruerse appli
cas, humi enim reptas, & nihil super humanum ca
ptum cogitas. Non enim puerilia neq̄ ciuilia u^hu
mana sunt, quæ Deus operat, sed diuina, quæ ca
ptum humanum excedunt, Velut hostumultus &
sectas, nō uides diuino consilio & opere p̄ mundū
grassari, & metuis, ne cœlum ruat. Ego uero, Deo
gratia, bene uideo, quia alios maiores in futuro se
culo uideo, quorū comparatōe, isti, uelut tenuis au
ræ sibilus esse uident, aut lenis aquæ susurrus.

¶ At dogma de confessionis & satisfactionis li
bertate, u^h negas u^h nescis esse uerbū Dei. Hæc alia
quæstio est. Nos tamen scimus & certi sumus, esse
uerbum Dei, quo libertas Christiana asserit, ne tra
ditōibus humanis & legibus sinamus nos illaquea
ri in seruitutem. Quod alias abunde docuimus, &
si uoles experiri, parati sumus & tibi dicere u^h cōse
rere

ere manus, Extant nostri libelli super his rebus nō
pauci, At si in charitate iuxta tolerandæ & seruandæ
leges Pōtificum, si sic forte, sine tumultu cōstare,
possit, & æterna salus per uerbum Dei & pax mun
di, Dixi supra, fieri id nō posse, Princeps mundi Pa
pam & Pōtifices suos nō sinit eorū leges libere ser
uari, sed cōscias captare & ligare in aīo habet. Hoc
Deus uerus ferre nō pōt. Ita implacabili discordia
uerbū Dei & traditiōes hoīm pugnāt, nō alter atq;
Deus ipse & Satan sibi inuicē aduersant, & aliter al
terius opa dissoluit, & dogmata subruir, tanq̄ si duo
reges alter alterius regnū populet. Qui nō est, me
cum, ait Christus, cōtra me ē. Quod uero metus sit,
mītos, qui ad flagitia proni sunt, abufuros ea liber
tate. Hoc referetur ad tumultus illos, tanq̄ pars le
præ istius tēporalis tolerandæ & mali ferendi. Nec
tanti habendi sunt, ut propter ipsorū abufum cohi
bendū, uerbū Dei tollat. Si nō oēs seruari possunt,
aliqui tamē seruant, propter quos uerbum dei ue
nit, hi amāt eo feruentius & consentiunt sanctius.
Quidem malorū & antea nō fecerūt impij homies
cum nullū uerbū eēt: immo quid boni fecerūt? An
nō semp mundus bello, fraude, uiolētia, discordia,
& oībus sceleribus inundauit: ita ut Michæas opti
mū inter eos, spinæ comparet, quid putas reliquos
uocaret? Nunc uero ueniēti Euāgelio impurari in
cipit, qđ mundus malus sit, cū uerius Euāgelio bo
no elucescat. q̄ malus fuerit, dū sine euāgelio in tene
bris suis ageret. Sic illi rati lris tribuāt, qđ illis florē
bus eorū inscitia innotescit. Hæc est grā, quā repēdi
mus uerbo uitæ & salutis. Quantū uero putam⁹ fu
isse timorē apđ Iudæos, cū euāgelio absolueret oēs a
C z lege

C z lege

lege Mosis? Quid hic liberas rāta nō uidebat pmissura malis hoibus? At ppter ea nō est omissum euāgelion, sed impij relictū, pijs uero dictum, ne in occasionem carnis concederēt libertatem.

36 ¶ Nec ista pars cōsilij ul' remedij tui ualet, ubi dicitis, Licet uerū dicere, sed nō expedit apud quibet, nec quouis tpe, nec quouis mō. Et satis inepte Paulū adducis, ubi dicit, Oīa mihi licēt, sed nō oīa expediunt, ubi dicit. Non em̄ Paulus de doctrina aut docēda ueritate ibi loquitur, sicut tu eius uerba cōfundis & trahis quo libet, quā ueritatē ille uult ubiq; quouis tpe, quouis modo dici, ita ut etiā gaudeat Chr̄m prādicari p occasionem & inuidiā, pālamq; testet ipso uerbo, Quouis modo Christus p̄dicet, sese gaudere. Paulus loquit de facto, & usu doctrinæ, nēpe de libertatis Chr̄ianæ iactatoribus, qui sua quærentes, scādali rationem & offensionis infirmorū, nullā habebāt. Veritas & doctrina semp palā, constāter prādicāda nunq̄ obliquanda, cælāscādaue est, nullum est em̄ in ea scandalū. Est em̄ uirga rectitudinis. Et quis tibi fecit potestatem aut ius dedit, doctrinæ Christianæ locis, personis, tēporibus, causis, alligandæ, cū Christus eam uelit liberrimam in orbe uulgari & regnare? Non est em̄ uerbū deialligatū, ait Paulus, Et Erasmus uerbum alligabit. Nec dedit nobis Deus uerbū, qđ locorū, personarū, temporū delectum habeat, cum dicat Christus, Ite in uniuersum mundum, nō ait, ite aliquo & aliquo nō, sicut Erasmus, Itē. Prādicare Euangelion omni creaturæ, nō ait, apđ aliq̄s, apđ aliq̄snō. Sūma, tu nobis p̄sopolepsias, topolepsias, & tropolepsias, Chærolepsias in uerba dei ministrando prāscribis, cum
una